

Uzņēmumu krīzes noturība un konkurētspēja

Jūlija Bistrova, Natalja Lāce, Ludmila Kasperoviča

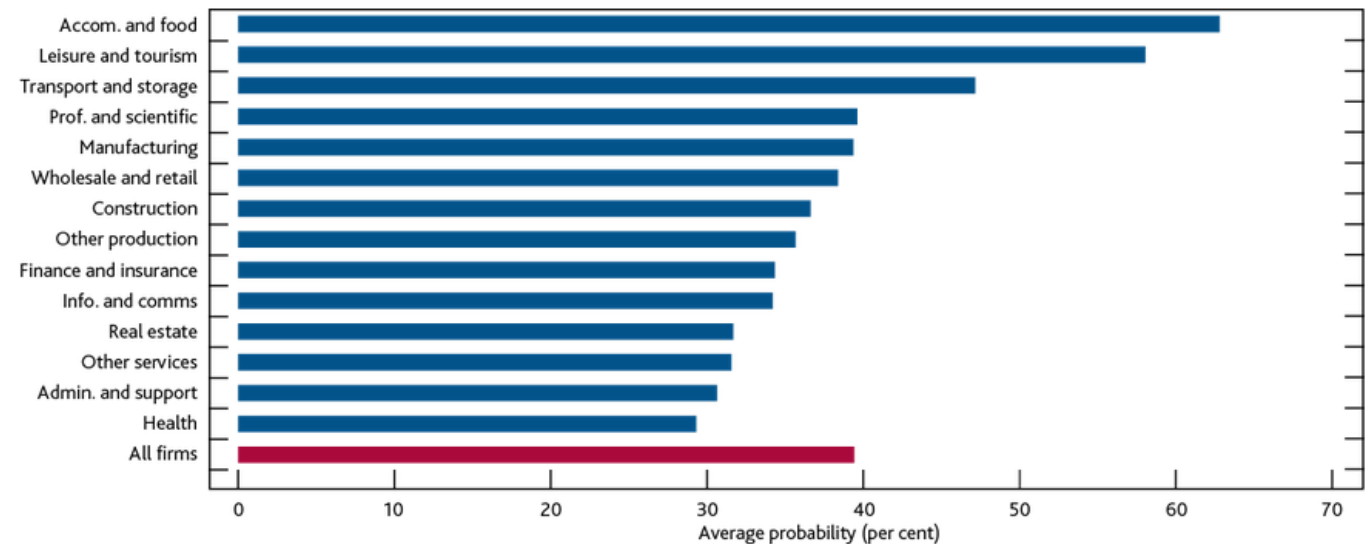
LU 79. starptautiskā konference
2021.g. 4. marts

COVID-19 pandēmijas izraisīta krīze ievērojami atšķiras no klasiskām krīzēm ar tās ietekmi uz ekonomikas subjektiem

Ekonomikas lejupslīdes laikā uzņēmumi, kuriem ir tendence izdzīvot, ir visspēcīgākie, inovatīvākie, elastīgākie un produktīvākie.

Ekonomiskā lejupslīde, ko izraisīja COVID-19 pandēmija, ļoti atšķiras no klasiskās ekonomiskās krīzes, kad ekonomiskās aktivitātes samazināšanās ietekmē pilnīgi visus subjektus, kas darbojas konkrētā nozarē.

Figure 3 Probability of COVID-19 having a large negative impact on sales (>10%) over the next year by industry

<https://voxeu.org/article/economic-impact-coronavirus-uk-businesses>, 2020.g. marts

Pētījuma mērķis

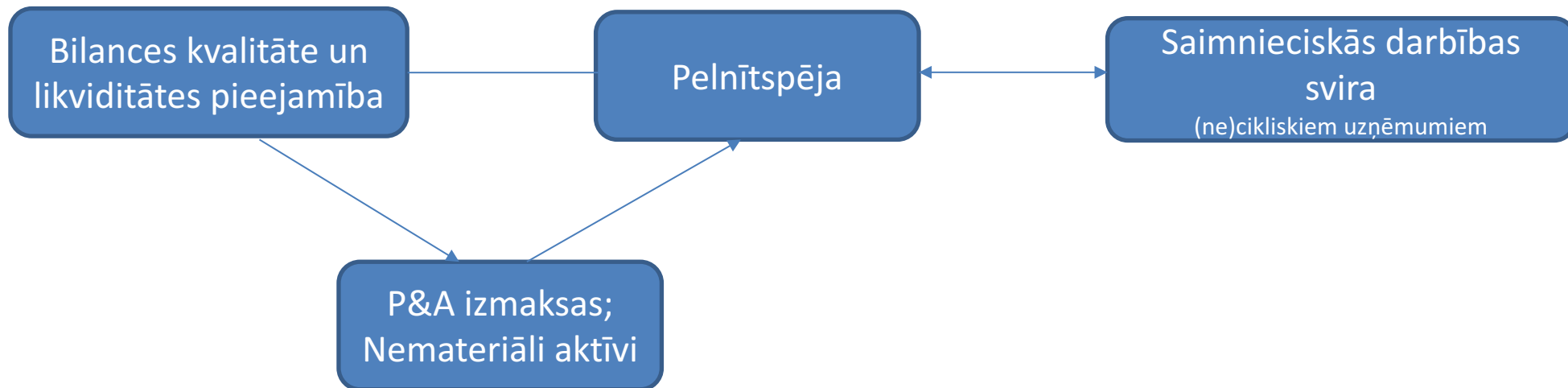
Latvijas uzņēmumu finanšu stāvokļa un to krīzes noturības analīze un novērtēšana.

Ir nepieciešams iegūt plašu izpratni par atšķirībām Latvijas uzņēmumu finansiālajā noturībā un ilgtspējībā, pamatojoties uz nozari, to atrašanās vietu un lielumu.

Šī pētījuma rezultāti atklāj aktuālas problēmas Latvijas uzņēmējiem un jaunākās tendences, kas kalpo par pamatu, lai sekmētu turpmāko Latvijas uzņēmumu attīstību.

Krīzes noturības jēdziens

Noturības jēdziens, galvenokārt, attiecas uz organizācijas spēju radīt un saglabāt konkurences priekšrocības. Paredz kvalitatīvo un kvantitatīvo novērtējumu. Pētījuma ietvaros tika pētīti kvantitatīvi rādītāji

Dati un pētījuma metodoloģija

Dati: *Firmas.lv* datu bāze: 27500 Latvijas uzņēmumu dati; tika atlasīti uzņēmumi, kuru apgrozījums pārsniedz 145000 EUR.

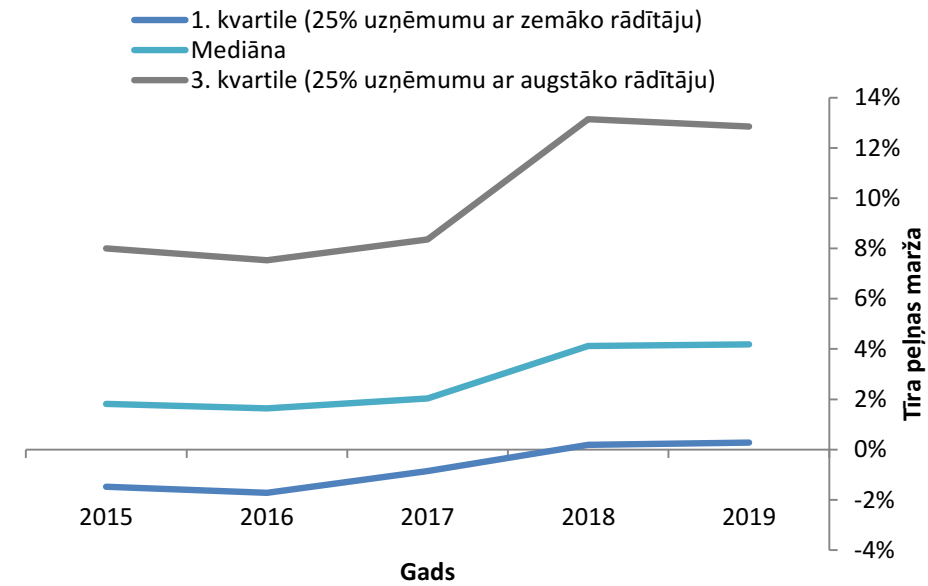
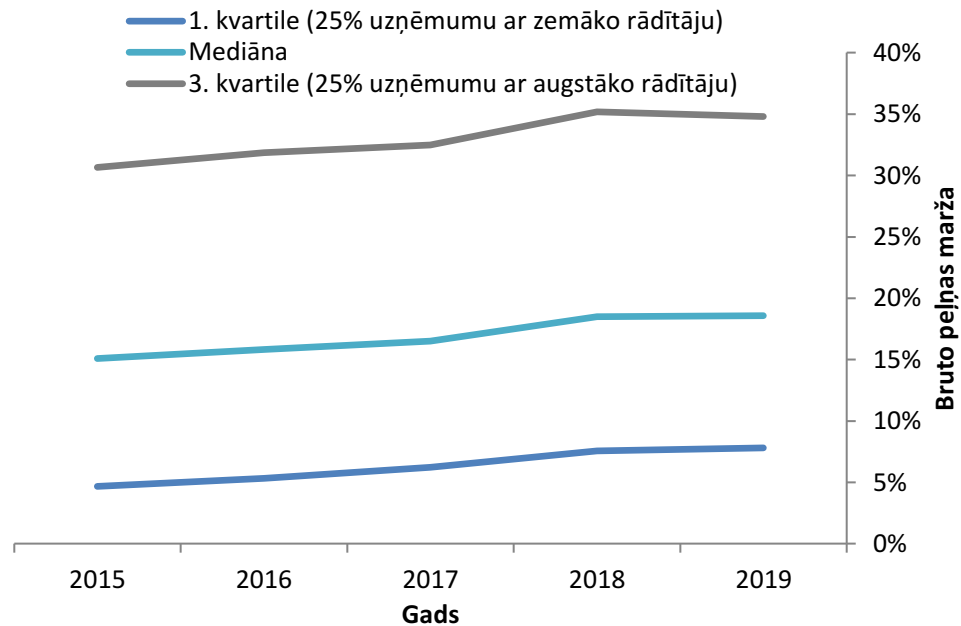
Periods: 2015 – 2019. gg.

Analīze tika veikta vairākās dimensijās, sadalot uzņēmumus:

- atsevišķās nozarēs;
- pēc uzņēmumu lieluma – pēc apgrozījuma, pēc darbinieku skaita;
- pēc reģiona.

Aprēķināti rādītāji: Bruto peļņas rentabilitāte, operatīvās darbības rentabilitāte, komerciālā rentabilitāte, nemateriālo aktīvu īpatsvars, likviditātes rādītāji, pašu kapitāla rentabilitāte, saimnieciskās darbības svira, procentu seguma koeficients, pašu kapitāla pietiekamības rādītājs, finanšu neatkarība, neto parāds pret peļņu.

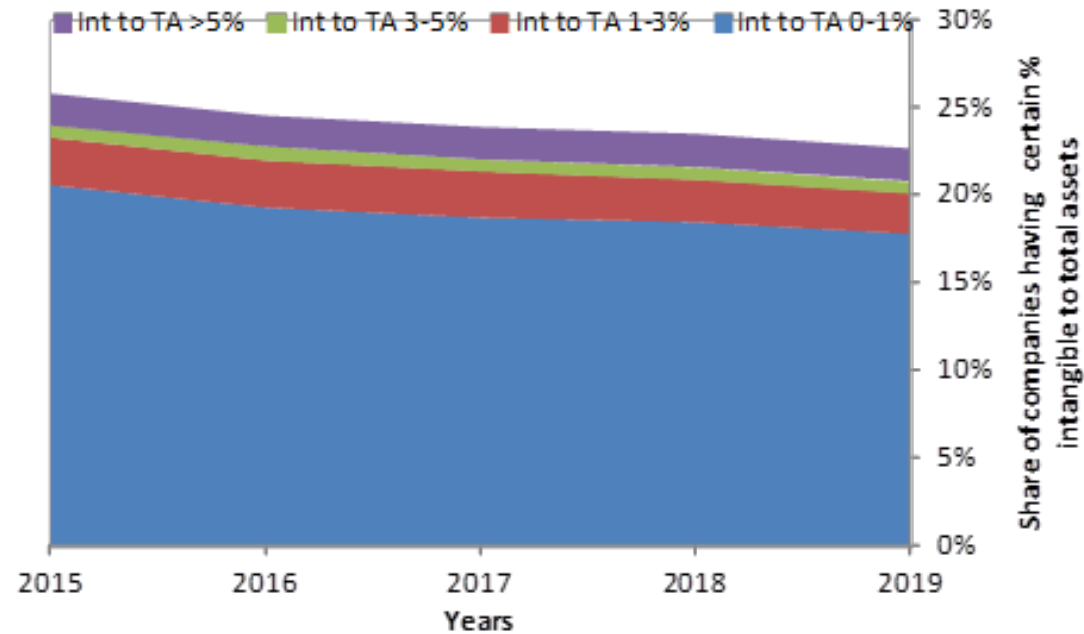
Rezultāti: konkurētspēja (peļnītspēja)

Latvijas uzņēmumu komerciālā rentabilitāte ir ļoti zema līmenī, esot gandrīz trīs reizes zemāka nekā vidējā Eiropas rentabilitāte.

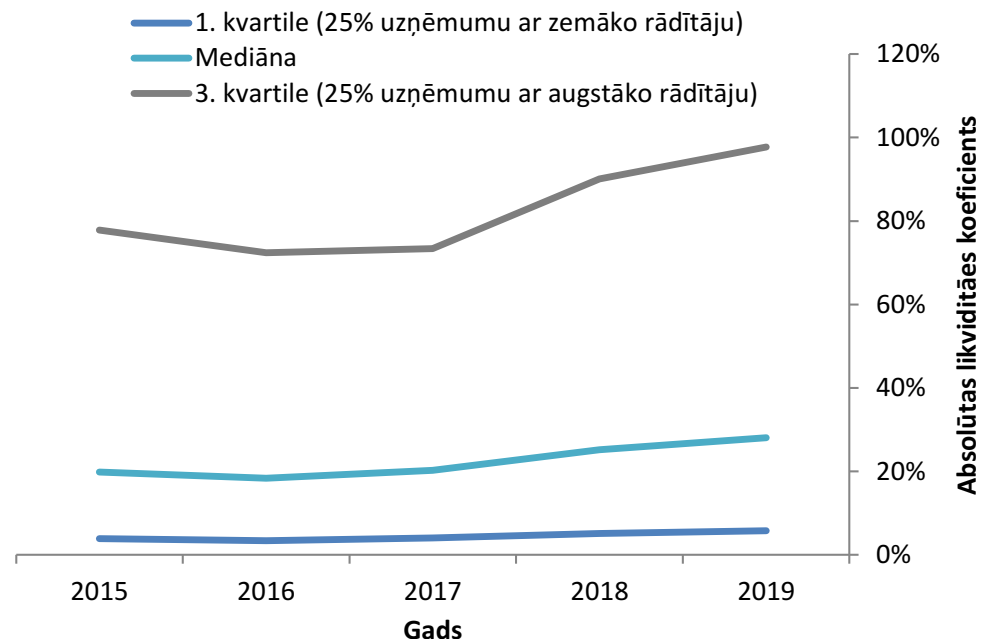
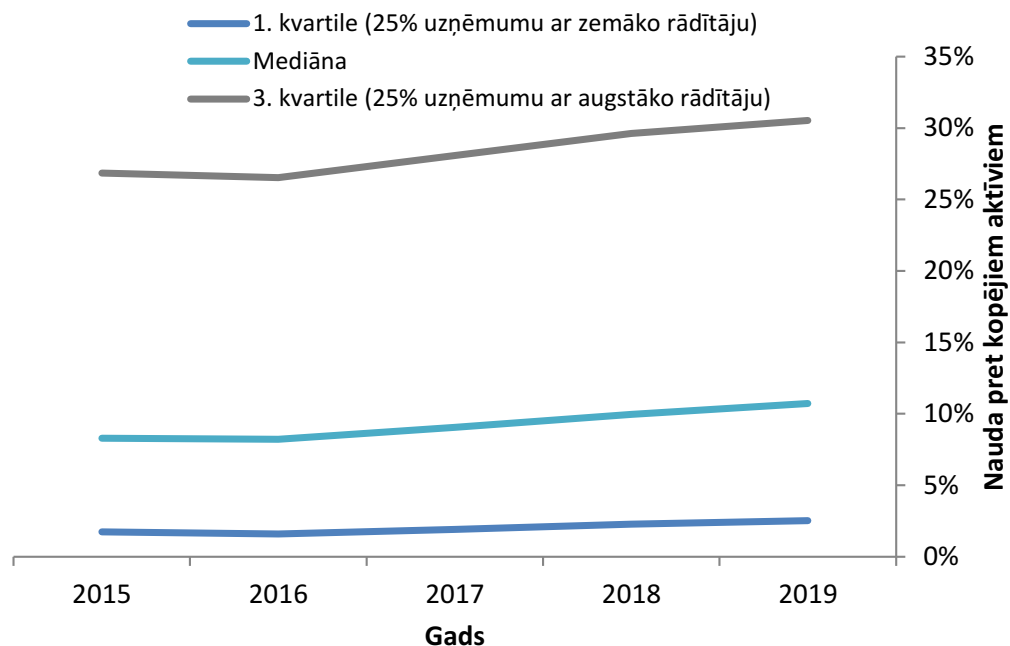
Salīdzinājumam - Eiropas uzņēmumu bruto peļņas rentabilitāte ir 43%, savukārt operatīvās darbības un komerciālā rentabilitāte ir attiecīgi 13% un 10%. Divkārtīga un pat trīskārtīga rentabilitātes atšķirība norāda uz būtisku plašu uzņēmējdarbības modeļu konkurētspējā.

Rezultāti: konkurētspēja (nemateriālie aktīvi)

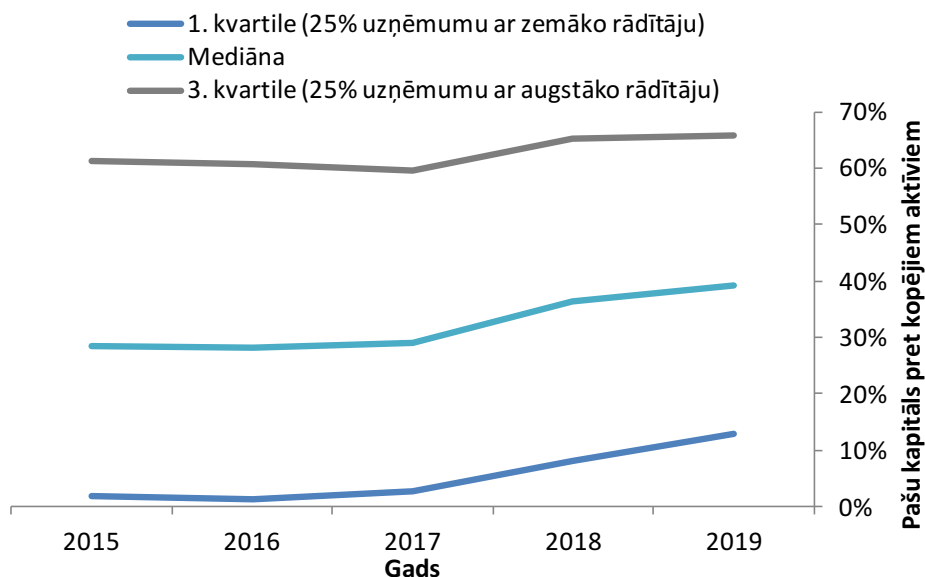
2019. gadā par nemateriālajiem aktīviem ziņoja 5072 uzņēmumi, kas ir 22.7% no izlases. Aplūkojot Latvijas uzņēmumu attīstību nemateriālo aktīvu kontekstā ar Eiropas biznesa ainu, var skaidri redzēt, ka Latvijas uzņēmumi ir tikai sava ceļa sākumā. Eiropas lielākiem 600 uzņēmumiem vidēji ir 17% nemateriālo aktīvu no kopējiem aktīviem, savukārt tikai sestajai daļai izlases nemateriālie aktīvi ir mazāki par 1%.

Rezultāti: likviditātes rezerves

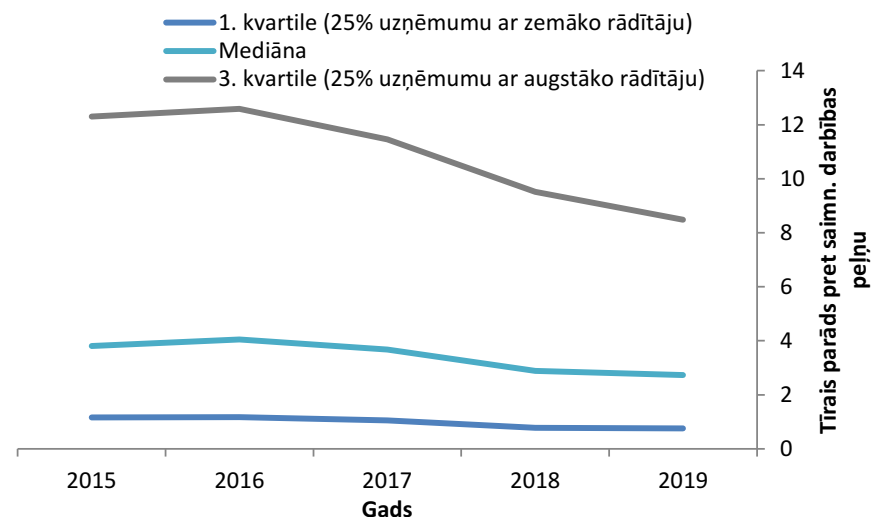
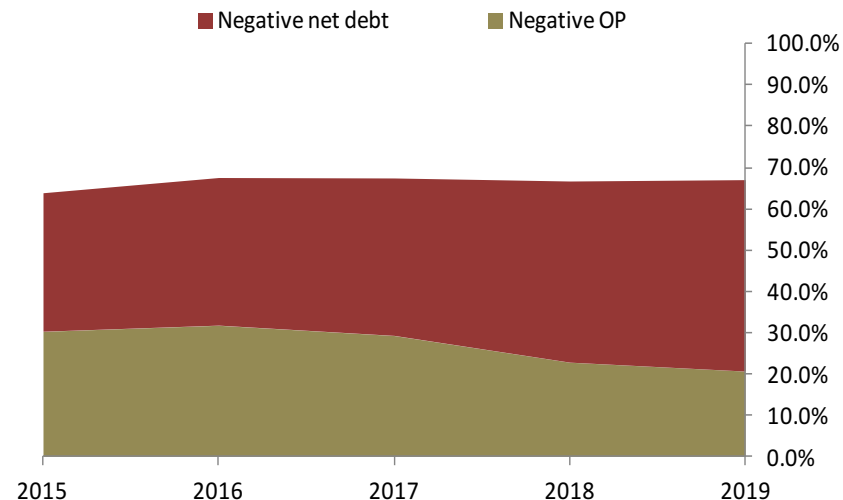
Vidējais Latvijas uzņēmumu likviditātes rādītājs (nauda pret aktīvi) ir diezgan augstā 10% līmenī, salīdzinot ar Eiropas uzņēmumiem, kuriem šis rādītājs ir 7%. Absolūtie Latvijas un Eiropas uzņēmumu likviditātes rādītāji ir vienādi 27–28%. Latvijas uzņēmumiem ir salīdzinoši lielākā īstermiņa saistību proporcija. Salīdzinājumam, Eiropas uzņēmumu īstermiņa saistības veido 24% no kopējiem aktīviem, savukārt Latvijas uzņēmumiem šī attiecība ir 38%.

Rezultāti: finanšu neatkarība un parādu slogs

Vidējais finanšu neatkarības rādītājs 2019. gadā bija 39%, kas atbilst vidējam līmenim Eiropas uzņēmumos, kuru pašu kapitāla rādītājs ir 41%.

Gandrīz pusei no datu izlases uzņēmumiem ir negatīvs neto parāds, un ir novērojama arī labvēlīga tendence, jo palielinās to uzņēmumu skaits, kuru naudas spilvens pārsniedz parāda summu. Tajā pašā laikā samazinājās to uzņēmumu īpatsvars, kuri ziņo par zaudējumiem no saimnieciskās darbības: no 32% 2016. gadā līdz 20% 2019. gadā.

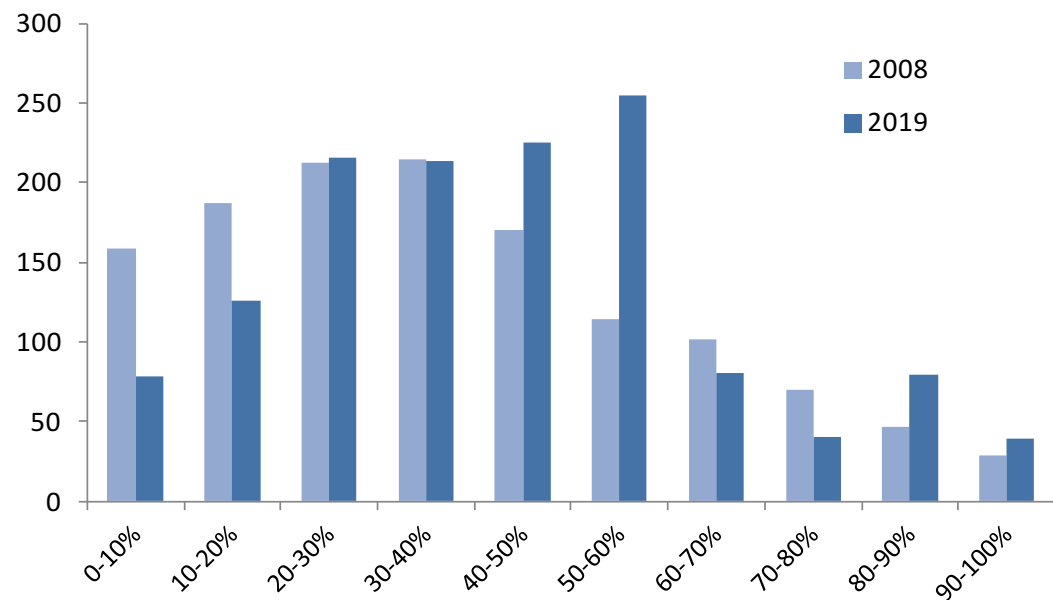

Nozaru *heatmap*: stiprākās IT un prof./zin. pakalpojumu nozares, vājākās – elektroenerģijas un gāzes apgāde, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi

	ROE	Equity Ratio	Cash to TA	Sales Gr	GM	OpM	NPM	IntCov	OpLev	Suf cap	NDEBIT	CashCL	Summary rank
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	14	7	13	8	15	4	4	10	10	13	11	12	9
leguves rūpniecība un karjeru izstrāde	8	2	12	15	7	3	2	4	5	10	4	13	7
Apstrādes rūpniecība	10	8	11	11	11	11	11	8	13	14	7	15	11
Elektroenerģijas, gāzes apgāde, siltumapgāde	15	11	14	16	16	12	13	16	16	9	13	9	16
Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaim.	16	9	15	10	13	13	12	12	14	11	10	11	13
Būvniecības industrija	4	6	6	1	10	9	9	5	7	3	1	6	5
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība;	9	14	10	12	12	15	15	9	12	16	8	16	14
Transports un uzglabāšana	12	13	9	13	14	14	14	13	9	8	12	14	12
Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	11	16	5	9	9	16	16	15	15	15	14	8	15
Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	1	4	2	6	5	6	5	3	2	1	3	2	1
Finanšu un apdrošināšanas darbības	7	10	8	5	1	2	1	11	1	7	16	4	6
Operācijas ar nekustamo īpašumu	13	15	16	14	2	1	3	14	8	12	15	10	10
Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	2	3	4	7	4	7	6	2	3	2	2	5	2
Veselība un sociālā aprūpe	5	1	1	3	6	8	8	1	6	6	5	1	3

2019.g. pret 2008.g. – vai secinājumi tika uztaisīti?

Uzņēmumu skaits atbilstoši pašu kapitāla īpatsvara koeficienta decilēm
2008. un 2019. gadā

Uzņēmumi tiek pārvaldīti atbildīgāk, vairāk paļaujoties uz pašu kapitālu un mazāk aizņemoties. Sadalot uzņēmumus pašu kapitāla koeficienta segmentos ar 10% intervālu, redzams, ka uzņēmumu skaits ievērojami samazinās grupās ar ļoti zemu pašu kapitāla koeficientu (zem 20%), savukārt lielākais papildinājums ir redzams 40-60% koeficienta intervālā.

Secinājumi

- **Kopējais novērtējums:** vidējā Latvijas uzņēmuma kopējo krīzes noturību var raksturot kā mērenu. To pozitīvi ietekmē diezgan ierobežota atkarība no aizņemtā kapitāla, zemie parāda apkalpošanas izdevumi salīdzinājumā ar peļņas iespējām un pienācīga kapitāla pārvaldības efektivitāte. Negatīvā puse ir tāda, ka peļņas maržas, kas norāda uz uzņēmumu konkurences priekšrocībām, ir relatīvi zemas.
- Ir vērojama ļoti pozitīva ietekme no UIN reformas uz uzņēmumu finanšu stāvokli.
- Ir vērojama liela plaisa starp uzņēmumu kvalitāti, vērtējot to pēc gandrīz katra rādītāja. Tas pats ir redzams nozaru līmenī. Mazākā starpība ir vērojama, ņemot vērā reģionu un uzņēmumu lielumu.

Priekšlikumi turpmākiem pētījumiem

- **Konkurētspējas problēma:** kā efektīvi atbalstīt uzņēmumu centienus ieguldīt P&A.
- **Nevienlīdzības problēma:** kādi ir nevienlīdzības iemesli (negodīga konkurence, nevienlīdzīga piekļuve finansējumam un vadības talantiem, utt.), kā to samazināt.
- **Nozaru problēmas:** fokuss uz nozaru specifiskām problēmām, vai un kā tos atrisināt un atbalstīt;
- Nepieciešams salīdzinājums ar Lietuvas un Igaunijas uzņēmumiem, ar Eiropas uzņēmumiem.

Paldies par uzmanību

Jūlija Bistrova

Julija.Bistrova@rtu.lv

Natalja Lace

Natalja.Lace@rtu.lv

Ludmila Kasperoviča

Ludmila.Kasperovica@rtu.lv

Publikācijas pilna versija: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/4/2057>